Revija za evropsko pravo: XXI (2019)
©Udruženje za evropsko pravo, Kragujevac

Jovan Vujičić*
UDK 339.74(494)(4-672EU)
str. 69-84.

PRAVA KORISNIKA KREDITA INDEKSIRANIH U ŠVAJCARSKIM FRANCIMA U SVETLU PRESUDA SUDA PRAVDE EVROPSKE UNIJE**

Apstrakt

Sud pravde EU je u poslednjih nekoliko godina doneo važne odluke po pitanju kredita indeksiranih u stranoj valuti, uglavnom u švajcarskim francima, koje su značajne za zaštitu interesa korisnika kredita "zarobljenih" u ugovorima sa valutnim klauzulama koje su rezultirale prekomernim otplatama. Osim za sudove država članica, navedena sudska praksa je relevantna i za sudove u Republici Srbiji, imajući u vidu da je Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju preuzeta ne samo obaveza da se postojeći i budući propisi usklade sa komunitarnim tekovinama, već i da se obezbedi da će važeće i buduće zakonodavstvo biti pravilno primenjeno i sprovedeno (čl. 72. st. 1). U oblasti zaštite potrošača to podrazumeva usaglašavanje standarda zaštite potrošača u Srbiji sa standardima koji su na snazi u Uniji (čl. 78).

Ključne reči: pravo EU, zaštita potrošača, ugovor o kreditu indeksiran u švajcarskim francima, valutna klauzula.

1. Uvod

Predmet *Dunai*[1] deo je niza postupaka za rešavanje prethodnog pitanja vođenih po zahtevima, prvenstveno, mađarskih sudova, koji se odnose na tumačenje

* Asistent sa doktoratom Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu. Rad je primljen 14.08.2019. Odobren: 29.08.2019. jovanvujicic83@gmail.com

** Rad je napisan u okviru projekta Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu: "*Usklađivanje pravnog sistema Srbije sa standardima Evropske unije*", koji se finansira iz sredstava Fakulteta.

Uputstva Saveta 93/13/EEZ od 5. aprila 1993. o nepravičnim odredbama u potrošačkim ugovorima (dalje u tekstu: Uputstvo 93/13).[2] Zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju usledio je nakon usvajanja nacionalnog zakonodavstva[3] kojim su, *inter alia*, proglašene nevažećim ugovorne odredbe na osnovu kojih su kreditne institucije primenjivale sopstvene kupovne i prodajne kurseve za predmetnu valutu (koje se nazivaju "kursna razlika" ili *spread*). U tim propisima se takođe navodi da, iako stranka može tražiti od suda da ne primeni takve odredbe, ona ipak ne može zahtevati utvrđenje ništavosti celog ugovora. Sud koji je uputio zahtev izrazio je sumnju u pogledu valjanosti potonje zabrane. Pita se da li je dozvoljeno, naročito shodno zaštiti priznatoj Uputstvom 93/13, proglasiti nevažećim u celosti ugovor o kreditu o kome se odlučuje u postupku izvršenja, s obzirom da bi, po njegovom mišljenju, takva mogućnost bila u ekonomskom interesu potrošača. Stoga se obratio Sudu pravde EU da, u skladu sa slučajevima koji su prethodno pred njim rešeni,[4] pruži izvesna pojašnjenja o obimu sudske

---

[1] C-118/17 Zsuzsanna Dunai v ERSTE Bank Hungary Zrt.

[2] *Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts* (OJ L 95, 21.4.1993, p. 29–34), koje je izmenjeno Uputstvom 2011/83/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 25. oktobra 2011. o pravima potrošača (*Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance* (OJ L 304, 22.11.2011, p. 64–88)); dalje u fusnotama: Uputstvo 93/13.

[3] Misli se na: Zakon br. XXXVIII iz 2014. o uređenju određenih pitanja koja se odnose na odluku Vrhovnog suda usvojenu sa ciljem da se osigura dosledno tumačenje odredaba građanskog prava u vezi sa ugovorima o kreditu koje zaključuju kreditne ustanove (*Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. Törvény*; dalje u fusnotama: Zakon *DH 1*); Zakon br. XL iz 2014. o odredbama o poravnanju računa iz Zakona br. XXXVIII iz 2014. o posebnim pitanjima koja se odnose na odluku Vrhovnog suda o usklađivanju sudske prakse o ugovorima o kreditu zaključenih između kreditnih ustanova i potrošača, i nizu drugih odredaba (*Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény*; dalje u fusnotama: Zakon *DH 2*) i Zakon br. LXXVII iz 2014. o uređenju pitanja u vezi sa promenom strane valute u kojoj su izraženi ugovori o kreditu i pravilima o kamatama (*az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény*; dalje u fusnotama: Zakon *DH 3*).

[4] Reč je, između ostalog, o predmetima u kojima su donesene presude od 30. aprila 2014, C-26/13 *Árpád Kásler and Hajnalka Káslerné Rábai v OTP Jelzálogbank Zrt* (ECLI:EU:C:2014:282); od 20. septembra 2017, C-186/16 *Ruxandra Paula Andriciuc and Others v Banca Românească SA* (ECLI:EU:C:2017:703); od 31. maja 2018, C-483/16 *Zsolt Sziber v ERSTE Bank Hungary Zrt* (ECLI:EU:C:2018:367) i, najnovija, od 20. septembra 2018, C-51/17 *OTP Bank Nyrt. and OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt v Teréz Ilyés and Emil Kiss* (ECLI:EU:C:2018:750). Vid. Mišljenje

intervencije kako bi se osigurala delotvornost Uputstva 93/13 u veoma specifičnom kontekstu ugovora o kreditu izraženih u stranoj valuti.

2. Glavni postupak i prethodna pitanja

G-đa Dunai (*Dunai*) zaključila je s bankom ugovor o kreditu izražen u švajcarskim francima (*CHF*) 24. maja 2007. godine. Prema ugovornim odredbama, odobrena novčana sredstva su se isplaćivala u mađarskim forintama (*HUF*), primenom kursa po kome je banka otkupljivala švajcarske franke na dan puštanja kredita u tečaj, što je imalo za posledicu isplatu od 14.734.000,00 *HUF*, pri čemu je iznos kredita u *CHF* bio 115.573,00. Ugovorom je takođe bilo predviđeno da se kredit otplaćuje u mađarskim forintama, pri čemu je, međutim, merodavan bio prodajni kurs banke.[5] Valutni rizik povezan s fluktuacijom kursa razmene predmetnih valuta, koji se u ovom slučaju ostvario u vidu deprecijacije mađarske forinte u odnosu na švajcarski franak, snosila je g-đa Dunai. Budući da je navedeni ugovor sačinjen u obliku javnobeležničke isprave, za njegovu izvršnost bilo je dovoljno da dužnik ne ispuni obavezu o dospelosti, bez ikakvog postupka pred mađarskim sudom.[6] Na zahtev banke, javni beležnik je 12. aprila 2016. godine naložio izvršenje ugovora. G-đa Dunai podnela je prigovor sudu ističući da je ugovor ništav, jer se u njemu ne precizira razlika između kursa primenljivog prilikom prenosa sredstava i kursa primenljivog prilikom otplate.[7] Banka je tvrdila da taj prigovor treba odbiti.

Tokom 2014. godine u Mađarskoj je usvojeno nekoliko zakona koji se odnose na ugovore o kreditu izražene u stranoj valuti i kojima je sprovedena odluka Vrhovnog suda (*Kúria*) doneta u cilju ujednačenog tumačenja građanskog prava,[8]

---

opšteg pravobranioca *Wahl* od 15. novembra 2018. u *nav. predmetu C-118/17 Dunai* (ECLI:EU:C:2018:921) (dalje u fusnotama: Mišljenje opšteg pravobranioca), fn. 3.

[5] Vid. Presuda Suda pravde EU (Treće veće) od 14. marta 2019. godine u *nav. predmetu C-118/17 Dunai* (ECLI:EU:C:2019:207) (dalje u fusnotama: Presuda), tač. 17.

[6] Vid. *Isto*, tač. 19.

[7] Prigovor se zasnivao na čl. 213. st. 1. tač. (c) Zakona br. CXII iz 1996. godine o kreditnim ustanovama i finansijskim društvima (*évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról*; Zakon *Hpt*), kojim je propisano da je ništav svaki ugovor o kreditu zaključen s potrošačem u kome se ne navodi ukupan iznos troškova povezanih s ugovorom, uključujući kamatu, proviziju, kao i njihovu vrednost izraženu u procentima. Vid. *Isto*, tač. 16. i 20.

[8] Što se tiče odluka koje Vrhovni sud Mađarske može doneti kako bi se osiguralo jednoobrazno tumačenje građanskog prava, među kojima je naročito Odluka br. 6/2013 PJE od 16. decembra 2013. godine, kojom se, prema sudu koji je uputio zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju, nalaže da se ugovori o kreditu poput onog u glavnom postupku smatraju valjanima, taj sud navodi da kada Vrhovni sud donosi te odluke nije zagarantovano ni pravo na pribegavanje sudu ustanovljenom zakonom niti poštovanje zahteva pravičnog suđenja. Međutim, iako

nakon objavljivanja presude Suda pravde EU od 30. aprila 2014. godine u predmetu C-26/13 *Kásler and Káslerné Rábai*.[9] Tom odlukom, Vrhovni sud je, između ostalog, ocenio nepravičnim odredbe kao što su one o kojima se raspravlja u glavnom postupku, prema kojima se prilikom isplate novčanih sredstava primenjuje kupovni kurs, dok za otplatu kredita važi viši, prodajni kurs.[10] Navedenim zakonima je posebno predviđeno da će se umesto ugovornih odredaba kojima se dozvoljava banci da primenjuje sopstvene kupovne i prodajne kurseve primeniti zvanični kurs koji je za odgovarajuću stranu valutu utvrdila Narodna banka Mađarske.[11] Ovom zakonodavnom intervencijom isključena je mogućnost da banke ostvaruju dodatnu zaradu po osnovu kursnih razlika, a na teret korisnika kredita. Zbog tih *ad hoc* propisa,[12] sud više ne može utvrditi ništavost ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, jer je njima uklonjen uzrok ništavosti, što znači da je ugovor valjan i, prema tome, potrošač je dužan da snosi finansijski trošak koji proističe iz valutnog rizika. S obzirom na činjenicu da je g-đa Dunai htela da se oslobodi upravo te obaveze, podnoseći prigovor protiv banke, bilo bi protivno njenim interesima da sud smatra ugovor važećim.[13] Po mišljenju mađarskog suda, jasno je da je zakonodavac izričito izmenio sadržaj ugovora o kreditu na način da utiče na sudove da odlučuju u korist banaka. Stoga dovodi u pitanje kompatibilnost takve pravne situacije s tumačenjem koje je Sud pravde EU dao u pogledu čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13.[14]

---

postupak u kome se one donose nije kontradiktoran, te odluke su obavezujuće za sudove pred kojima su pokrenuti postupci kontradiktorne prirode. U tom kontekstu, upućuje se na tač. 69-75. Mišljenja o Zakonu br. CLXII iz 2011. godine o pravnom položaju i plati sudija i Zakonu br. CLXI iz 2011. godine o organizaciji i uređenju sudova Mađarske, koje je Venecijanska komisija usvojila na 90. plenarnom zasedanju, održanom u Veneciji (Italija) 16. i 17. marta 2012. godine, iz koga je očigledno da se odluke donete u Mađarskoj u okviru postupka "standardizacije" mogu osporiti sa stanovišta ljudskih prava. Vid. *Isto*, tač. 26. i 27.

[9] Vid. više o tome *Isto*, tač. 9-15.

[10] Vid. *Isto*, tač. 22.

[11] Vid. *Isto*, tač. 23.

[12] Up. Zakon o konverziji stambenih kredita indeksiranih u švajcarskim francima (*Službeni glasnik RS*, br. 31/2019). Praksa uređenja pojedinih pravnih pitanja posebnim zakonima ocenjena je kao loša, bez obzira na političke potrebe, jer menja prirodu zakona kao opšteg akta u pojedinačni, čime strada konzistentnost pravnog sistema i pravna sigurnost. Ovo posebno imajući u vidu ishitrenost donošenja i rizik mogućih investicionih sporova pred arbitražama, po zahtevima banaka kao poverilaca, što je već praksa u nekim drugim zemljama bivše Jugoslavije. Vid. Poruke Dvadesetosmog susreta pravnika u privredi Srbije (Zlatibor, 27-29. maj 2019. godine), poruka br. 6.

[13] Vid. Presuda, tač. 24.

[14] Vid. *Isto*, tač. 25.

U tim okolnostima, Sud Centralnog okruga u Budimu (*Budai Központi Kerületi Bíróság*) je prekinuo postupak i Sudu pravde EU uputio sledeća pitanja:

1. Da li tač. 3. izreke presude od 30. aprila 2014. godine u predmetu C-26/13 *Kásler and Káslerné Rábai* treba shvatiti tako da nacionalni sud može otkloniti činjenicu da je odredba ugovora zaključenog između prodavca ili pružaoca usluge i potrošača ništava u slučaju kada je važenje ugovora protivno ekonomskim interesima potrošača?

2. Da li je u skladu sa ovlašćenjima koja su dodeljena EU da bi se osigurao visok nivo zaštite potrošača i sa osnovnim pravnim načelima jednakosti pred zakonom, nediskriminacije, delotvorne sudske zaštite i pravičnog suđenja kada parlament države članice zakonom izmeni privatnopravne ugovore sličnih kategorija zaključene između prodavaca ili pružalaca usluga i potrošača?

3. Ako je odgovor na prethodno pitanje potvrdan, da li je u skladu sa ovlašćenjima koja su dodeljena EU da bi se osigurao visok nivo zaštite potrošača i sa osnovnim pravnim načelima jednakosti pred zakonom, nediskriminacije, delotvorne sudske zaštite i pravičnog suđenja kada parlament države članice zakonom izmeni različite delove ugovora o kreditu izraženih u stranoj valuti, navodno u svrhu zaštite potrošača, sa učinkom koji je u stvari suprotan legitimnim interesima potrošača, jer nakon tih izmena ugovor opstaje i od potrošača se zahteva da i dalje snosi troškove nastale zbog valutnog rizika?

4. U vezi sa sadržajem ugovora zaključenih između prodavaca ili pružalaca usluga i potrošača, da li je u skladu sa ovlašćenjima koja su dodeljena EU da bi se osigurao visok nivo zaštite potrošača i sa osnovnim pravnim načelima delotvorne sudske zaštite i pravičnog suđenja u pogledu svih građanskopravnih pitanja kada veće za ujednačavanje sudske prakse najvišeg suda u državi članici usmerava presude sudova pred kojima se vode takvi postupci "odlukama usvojenim s ciljem da se obezbedi jednoobrazno tumačenje prava"?

5. Ako je odgovor na prethodno pitanje potvrdan, da li je u skladu sa ovlašćenjima koja su dodeljena EU da bi se osigurao visok nivo zaštite potrošača i sa osnovnim pravnim načelima delotvorne sudske zaštite i pravičnog suđenja u pogledu svih građanskopravnih pitanja kada veće za ujednačavanje sudske prakse najvišeg suda u državi članici usmerava presude sudova pred kojima se vode takvi postupci "odlukama usvojenim s ciljem da se obezbedi jednoobrazno tumačenje prava", ako imenovanje članova navedenog veća nije transparentno, u skladu s prethodno utvrđenim pravilima, ako postupak pred većem nije javan i ako nije moguće *a posteriori* izvršiti uvid u taj postupak, tj. koja su stručna

mišljenja i naučna dela korišćena i kako su pojedini članovi glasali (da li je odluka usvojena jednoglasno ili je bilo izdvojenih mišljenja)?[15]

3. Razmatranje prethodnih pitanja

Prva tri pitanja[16] svode se, u suštini, na tumačenje čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13.[17] Mađarski sud zapravo pita da li se navedenom odredbom isključuje nacionalno zakonodavstvo prema kome sud pred kojim se vodi postupak ne može prihvatiti zahtev za utvrđenje ništavosti ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, koji se zasniva na nepravičnosti klauzule kojom se potrošaču nameću troškovi povezani sa razlikom između kupovnog i prodajnog kursa predmetne valute, iako taj sud smatra da bi opstanak ugovora bio protivan interesima potrošača, pošto bi on nastavio da snosi finansijski teret koji proističe iz eventualnog smanjenja vrednosti domaće valute koja služi kao valuta plaćanja. Iako se u pitanjima upućuje samo na odredbu o kursnoj razlici, ne može se isključiti da je u glavnom postupku uvek relevantna mogućnost primene odredbe koja se odnosi na valutni rizik, tim pre jer bi nacionalni sud mogao imati zadatak da po službenoj dužnosti ocenjuje njenu (ne)pravičnost.[18]

---

[15] Vid. *Isto*, tač. 28.

[16] Koja, prema oceni Suda pravde EU, treba razmotriti zajedno. Vid. *Isto*, tač. 34.

[17] Čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 glasi: Države članice će obezbediti da nepravične odredbe sadržane u ugovoru koji je prodavac ili pružalac usluge zaključio s potrošačem, prema nacionalnom pravu, nisu obavezujuće za potrošača, a da ugovor pod tim uslovima i dalje obavezuje strane ako je u stanju važiti i bez tih nepravičnih odredaba.

[18] Vid. Presuda, tač. 35; takođe Mišljenje opšteg pravobranioca, tač. 57; Presuda Suda pravde EU (Peto veće) od 7. avgusta 2018. u spojenim predmetima C-96/16 i C-94/17 *Banco Santander SA v Mahamadou Demba and Mercedes Godoy Bonet and Rafael Ramón Escobedo Cortés v Banco de Sabadell SA* (ECLI:EU:C:2018:643), tač. 53. S obzirom na prirodu i značaj javnog interesa koji je temelj zaštite koja se Uputstvom 93/13 pruža potrošačima, njen čl. 6. mora se smatrati odredbom koja je jednaka nacionalnim pravilima koja se u domaćem pravnom sistemu rangiraju kao pravila javne politike. Ta klasifikacija se proširuje na sve odredbe Uputstva 93/13 koje su ključne za postizanje cilja koji se sledi čl. 6. U skladu sa ustaljenom praksom Suda pravde EU, od nacionalnog suda se traži da, čim mu budu na raspolaganju za to potrebni pravni i činjenični elementi, po službenoj dužnosti oceni nepravičnost ugovorne odredbe koja je obuhvaćena područjem primene Uputstva 93/13. Prema tome, uloga koja je nacionalnom sudu dodeljena pravom EU u ovoj oblasti nije ograničena na puko ovlašćenje odlučivanja o mogućoj nepravičnosti ugovorne odredbe, već se sastoji i od obaveze da se to pitanje ispita *ex officio*. Vid. u tom smislu presude Suda pravde EU od 6. oktobra 2009. u predmetu C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones SL v Cristina Rodríguez Nogueira* (ECLI:EU:C:2009:615), tač. 52; od 9. novembra 2010. u predmetu C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing Zrt. v Ferenc Schneider* (ECLI:EU:C:2010:659), tač. 56; od 14. juna 2012. u predmetu C-618/10 *Banco Español de Crédito, SA v Joaquín Calderón Camino* (ECLI:EU:C:2012:349), tač. 44. i od 30. maja 2013. u predmetu C-

Zakonima usvojenim nakon zaključenja ugovora o kreditu, odredba o kursnoj razlici je kvalifikovana kao nepravična i ništava i s povratnim dejstvom zamenjena odredbom prema kojoj se primenjuje zvaničan kurs koji je za odgovarajuću stranu valutu utvrdila Narodna banka Mađarske, dok je preostali iznos kredita, za ubuduće, konvertovan u kredit u domaćoj valuti.[19] Prema stavu Suda pravde EU,[20] odredbe koje su odraz prinudnih propisa nisu obuhvaćene Uputstvom 93/13, jer se ono, u skladu sa čl. 1. st. 2,[21] ne primenjuje na uslove ugovora između trgovca i potrošača koji su određeni nacionalnim zakonodavstvom. Međutim, prethodna pitanja ne odnose se na odredbe koje su na osnovu navedenih zakona retroaktivno postale sastavni deo predmetnih ugovora o kreditu, već na uticaj tih propisa na zaštitu potrošača koja proističe iz čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 u vezi sa odredbom o kursnoj razlici koja se prvobitno nalazila u ugovoru.[22] U tom smislu, treba podsetiti da se navedenim članom od država članica zahteva da predvide da nepravične odredbe ne obavezuju potrošače i da će ugovor nastaviti da važi, ako on može opstati bez tih odredaba. U meri u kojoj je mađarski zakonodavac rešio probleme u vezi s praksom finansijskih institucija da ugovaraju odredbe o kursnoj razlici, menjajući ih i, istovremeno, održavajući ugovore na snazi, takav pristup odgovara cilju koji treba ostvariti Uputstvom 93/13, a naročito njegovim čl. 6. st. 1.[23] Taj cilj se sastoji u uspostavljanju ravnoteže između strana uz, načelno, očuvanje valjanosti ugovora kao celine, a ne u ukidanju svih ugovora koji sadrže nepravične odredbe.[24] Ipak, kada je u pitanju čl. 6. st. 1, Sud pravde EU je, takođe, presudio da se on mora tumačiti u smislu da se smatra da ugovorna odredba koja je proglašena nepravičnom, u principu, nikada nije postojala, tako da ne može imati bilo kakvo dejstvo u odnosu na potrošača. Stoga, odluka suda da je takva odredba nepravična mora, načelno, imati za posledicu uspostavljanje pravne i

488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse and Katarina de Man Garabito v Jahani BV* (ECLI:EU:C:2013:341), tač. 40, 41. i 44.

[19] Vid. Presuda, tač. 36.

[20] Vid. Nav. presuda Suda pravde EU u predmetu C-51/17 OTP Bank and OTP Faktoring, tač. 62-64.

[21] Čl. 1. st. 2. Uputstva 93/13 glasi: Ugovorni uslovi koji su odraz prinudnih zakonskih ili podzakonskih odredaba i odredaba ili načela međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili Unija strane ugovornice, posebno u oblasti prevoza, ne podležu ovom Uputstvu.

[22] Presuda, tač. 38.

[23] *Isto*, tač. 40.

[24] Vid. u tom smislu Presuda Suda pravde EU (Prvo veće) od 15. marta 2012. u predmetu C-453/10 *Jana Pereničová and Vladislav Perenič v SOS financ spol. s r. o.* (ECLI:EU:C:2012:144), tač. 31.

činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da te odredbe nije bilo.[25] Iako se čl. 7. st. 1. Uputstva 93/13 države članice ne sprečavaju da zakonskim putem prekinu korišćenje nepravičnih odredaba u ugovorima koje trgovci zaključuju s potrošačima, zakonodavac mora u tom kontekstu poštovati zahteve koji proizilaze iz čl. 6. st. 1.[26] Činjenica da su određene ugovorne odredbe zakonom proglašene nepravičnim i ništavim i zamenjene novim, kako bi predmetni ugovor važio, ne može imati za posledicu slabljenje zaštite potrošača.[27] Na nacionalnom sudu je da utvrdi da li je navedeni zakon, kojim su proglašene nepravičnim odredbe koje se odnose na kursnu razliku, omogućio uspostavljanje pravne i činjenične situacije u kojoj bi se g-đa Dunai nalazila u odsustvu takve ugovorne odredbe, posebno davanjem prava na povraćaj koristi koje je trgovac, na osnovu te odredbe, neosnovano stekao na njenu štetu.[28] Sledi da nacionalni propis, kojim se ne dozvoljava da sud pred kojim se vodi postupak prihvati zahtev za utvrđenje ništavosti ugovora o kreditu, koji se zasniva na nepravičnosti odredbe o kursnoj razlici, poput one u glavnom postupku, nije protivan čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13, pod uslovom da proglašenje da je takva odredba nepravična omogućava uspostavljanje pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da ta odredba nije postojala.[29]

Kada je reč o odredbama koje se odnose na valutni rizik, pre svega treba imati u vidu da je Sud pravde EU već zauzeo stav da se ne podrazumeva du su one u potpunosti isključene iz područja primene Uputstva 93/13. Naime, čl. 1. st. 2. Uputstva 93/13 treba usko tumačiti. Stoga činjenica da određene klauzule, koje su odraz zakonskih odredaba, ne podležu tom uputstvu ne znači da nacionalni sud ne može ocenjivati, u odnosu na navedeno uputstvo, valjanost drugih klauzula iz istog ugovora koje nisu obuhvaćene zakonom.[30] Izmenama koje proističu iz nacionalnih propisa[31] nije se nameravalo u potpunosti urediti pitanje valutnog rizika, u pogledu vremenskog perioda između zaključenja predmetnog ugovora o kreditu i njegove konverzije u mađarske forinte. Čini se, ipak, da sud

---

[25] Vid. u tom smislu Presuda Suda pravde EU (Veliko veće) od 21. decembra 2016. u spojenim predmetima C-154/15, C-307/15 i C-308/15 *Francisco Gutiérrez Naranjo v Cajasur Banco SAU, Ana María Palacios Martínez v Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), Banco Popular Español SA v Emilio Irles López and Teresa Torres Andreu* (ECLI:EU:C:2016:980), tač. 61.

[26] Presuda, tač. 42.

[27] *Isto*, tač. 43.

[28] Vid. u tom smislu Nav. presuda Suda pravde EU u predmetu C-483/16 Sziber, tač. 53.

[29] Presuda, tač. 45.

[30] Nav. presuda Suda pravde EU u predmetu C-51/17 OTP Bank and OTP Faktoring, tač. 65-67.

[31] U pitanju su odredbe čl. 3. st. 2. Zakona *DH 1* i čl. 10. Zakona *DH 3*.

koji je uputio zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju polazi od pretpostavke da se, prema zakonskim odredbama,[32] ne može oglasiti ništavim ugovor o kome se raspravlja u glavnom postupku, iako bi se utvrdilo da je odredba o valutnom riziku nepravična, pa se pita da li je takva nemogućnost u skladu sa čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13.[33]

Treba istaći da iz prakse Suda pravde EU sledi da su odredbe koje se odnose na valutni rizik, u meri u kojoj se njima definiše glavni predmet ugovora o kreditu, obuhvaćene čl. 4. st. 2. Uputstva 93/13,[34] zbog čega se ne ocenjuje da li su nepravične, ali samo ako nacionalni sud smatra da ih je prodavac, odnosno pružalac usluge, u konkretnom slučaju izrazio na jednostavan i razumljiv način.[35] Ako nadležni sud smatra da sadržina predmetne odredbe nije određena jasno i razumljivo, ispitaće da li je ta odredba nepravična, a naročito da li se njome, protivno načelu savesnosti i poštenja, prouzrokuje značajna nesrazmera u pravima i obavezama ugovornih strana na štetu potrošača.[36] Što se tiče posledica eventualne nepravičnosti takve odredbe, kao što je već navedeno, prema čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13, države članice moraju propisati da nepravične ugovorne odredbe ne obavezuju potrošače, dok će ugovor opstati, ako bez njih može važiti. Kada je reč o pitanju da li ništavost neke odredbe povlači ništavost i samog ugovora, mora se prvo ponoviti da se čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 teži uspostavljanju ravnoteže između strana, a ne prestanku svih ugovora koji sadrže

---

[32] Reč je o zakonima *DH 1*, *DH 2* i *DH 3*.

[33] Presuda, tač. 47.

[34] Čl. 4. st. 2. Uputstva 93/13 glasi: Procena da li su neke odredbe nepravične ne odnosi se ni na definiciju glavnog predmeta ugovora niti na primerenost cene i naknade, na jednoj strani, u odnosu na usluge ili robu isporučenu u zamenu, na drugoj, ukoliko su te odredbe izražene jasnim i razumljivim jezikom.

[35] Vid. u tom smislu *Nav. presuda Suda pravde EU u predmetu C-51/17 OTP Bank and OTP Faktoring*, tač. 68. i tamo navedena sudska praksa. Ovaj uslov se ne odnosi samo na nadzor formalne transparentnosti ugovornih odredaba, već zahvata i materijalnu transparentnost, u smislu pružanja potrošaču dovoljnih informacija u pogledu opsega, kako pravnog tako i ekonomskog, njegove ugovorne obaveze. U vezi s tim, Sud pravde EU je već izrazio stav prema kome je predugovorno obaveštavanje od temeljne važnosti za potrošača. Naročito na osnovu njega, potrošač odlučuje želi li biti obavezan uslovima koje je prethodno sastavio trgovac. Prema tome, ispitivanje nepravičnosti, u smislu čl. 3. st. 1. Uputstva 93/13, ugovorne odredbe koja se odnosi na definiciju glavnog predmeta ugovora, u slučaju kada potrošač pre njegovog zaključenja nije imao potrebne informacije o ugovornim uslovima i posledicama obavezivanja, spada u područje primene tog uputstva uopšteno, a posebno u područje primene njegovog čl. 6. st. 1. *Nav. presuda Suda pravde EU u spojenim predmetima C-154/15, C-307/15 i C-308/15 Gutiérrez Naranjo and Others*, tač. 48-51.

[36] Vid. u tom smislu Presuda Suda pravde EU (Prvo veće) od 26. januara 2017. u predmetu C-421/14 *Banco Primus SA v Jesús Gutiérrez García* (ECLI:EU:C:2017:60), tač. 64.

nepravične odredbe. Drugo, taj ugovor mora važiti, načelno, bez bilo kakve izmene, osim one koja je posledica uklanjanja nepravične odredbe, ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima domaćeg prava,[37] što se utvrđuje objektivno.[38] U ovom slučaju, kao što je već rečeno, odredbom koja se odnosi na valutni rizik određuje se glavni predmet ugovora. Stoga se opstanak ugovora ne čini pravno mogućim, što je, međutim, na nacionalnom sudu da oceni.[39] U tom pogledu, iz podataka dostavljenih od strane suda koji je uputio zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju izgleda da proizilazi da se na osnovu nacionalnih propisa[40] podrazumeva da, kada se potrošač poziva na nepravičnost bilo koje druge odredbe osim one koja se odnosi na kursnu razliku ili onu koja omogućava jednostrano povećanje kamata, troškova i provizija, on

---

[37] Iz teksta čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 proizilazi da su nacionalni sudovi dužni samo izuzeti iz primene nepravičnu ugovornu odredbu, kako ona ne bi imala obavezujuće posledice za potrošača, a da pritom nisu nadležni menjati njen sadržaj. Osim toga, s obzirom na prirodu i važnost javnog interesa koji predstavlja zaštita potrošača, kao, u svakom smislu, slabije ugovorne strane, Uputstvo 93/13 državama članicama nameće, kao što to proizilazi iz njegovog čl. 7. st. 1, u vezi s uvodnom izjavom 24, da osiguraju primerena i delotvorna sredstva za sprečavanje kontinuiranog korišćenja nepravičnih odredaba u ugovorima koje trgovci zaključuju s potrošačima. Stoga, a u svrhu osiguranja odvraćajućeg dejstva čl. 7. Uputstva 93/13, ovlašćenja nacionalnog suda koji je utvrdio da je neka odredba nepravična, u smislu čl. 3. st. 1. tog uputstva, ne mogu zavisiti od stvarne primene ili neprimene te odredbe. Tako je Sud pravde EU već presudio da Uputstvo 93/13 treba tumačiti na način da, kad nacionalni sud utvrdi da je odredba ugovora zaključenog između trgovca i potrošača nepravična, okolnost da ta ugovorna odredba nije ispunjena sama po sebi ne može sprečiti nacionalni sud da izvodi odgovarajuće posledice nepravične prirode navedene ugovorne odredbe. *Isto*, tač. 71-73. i tamo navedena sudska praksa.

[38] I formulacija čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 i zahtevi koji se odnose na pravnu sigurnost privrednih delatnosti govore u prilog objektivnog pristupa pri tumačenju te odredbe, tako da se situacija jedne strane ne može smatrati presudnim kriterijumom koji određuje pravnu sudbinu ugovora. Stoga se čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 ne može tumačiti tako da, prilikom ocene da li ugovor koji sadrži jednu ili više nepravičnih odredaba bez njih može postojati, sud može svoju odluku zasnovati isključivo na prednosti koju bi nevažnost ugovora kao celine mogla imati za potrošača. Ipak, mora se primetiti da se Uputstvom 93/13 sprovodi samo delimično i minimalno usklađivanje nacionalnih prava u vezi s nepravičnim ugovornim odredbama, uz istovremeno dopuštanje da države članice potrošačima pruže viši nivo zaštite od one predviđene Uputstvom. U čl. 8. Uputstva izričito se navodi da države članice mogu usvojiti ili zadržati najstrože odredbe kompatibilne s Ugovorom o osnivanju u području na koje se odnosi ovo Uputstvo, kako bi se osigurao maksimalan stepen zaštite potrošača. Prema tome, Uputstvo 93/13 ne sprečava državu članicu da, u skladu s pravom EU, propiše da će se ugovor zaključen između trgovca i potrošača koji sadrži jednu ili više nepravičnih odredaba smatrati u celosti nevažećim ako se time osigurava bolja zaštita potrošača. *Nav. presuda Suda pravde EU u predmetu C-453/10 Pereničová and Perenič*, tač. 32-36.

[39] Presuda, tač. 52.

[40] Konkretno, čl. 37. st. 1. Zakona *DH 2*.

takođe predlaže da sud pred kojim se vodi postupak proglasi ugovor valjanim do dana donošenja odluke. Dakle, tim pravilom se, suprotno čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13, sprečava da potrošač ne bude obavezan predmetnom nepravičnom odredbom, ako je to potrebno, utvrđenjem ništavosti ugovora u celosti kada on ne može opstati bez navedene odredbe.[41] Potrebno je još napomenuti da je Sud pravde EU utvrdio da je, u određenim okolnostima, zamena nepravične odredbe dispozitivnom odredbom nacionalnog prava u skladu s ciljem čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13, s obzirom da je prema ustaljenoj sudskoj praksi cilj potonje odredbe da nadomesti ugovorom utvrđenu formalnu ravnotežu prava i obaveza ugovornih strana stvarnom ravnotežom kojom se između njih uspostavlja jednakost, a ne da sve ugovore s nepravičnim odredbama učini nevažećim. Naime, kada sudu ne bi bilo dopušteno da nadomesti nepravičnu odredbu, bez koje predmetni ugovor ne bi mogao postojati, dispozitivnom odredbom nacionalnog prava, morao bi utvrditi ništavost ugovora u celosti. To bi potrošača moglo izložiti posebno nepovoljnim posledicama, s obzirom da bi se aktivirala pravila o sticanju bez osnova. Neposrednim dospećem na naplatu preostalog iznosa kredita, čija bi visina mogla premašiti finansijsku sposobnost potrošača, potrošač bi praktično bio "kažnjen" umesto davaoca kredita, koji se takvim postupanjem ne bi odvratio od uključivanja takvih odredaba u ugovore koje nudi.[42] Iz spisa predmeta dostavljenog od strane mađarskog suda, očigledno je da bi održanje ugovora u glavnom postupku bilo protivno interesima g-đe Dunai. Stoga se navedena zamena ne čini primenljivom u ovom slučaju.[43]

Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, Sud pravde EU je na prva tri pitanja odgovorio na sledeći način:

Čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 treba tumačiti tako: da mu se ne protivi nacionalni propis, kojim se sud pred kojim se vodi postupak sprečava da prihvati zahtev za utvrđenje ništavosti ugovora o kreditu koji se zasniva na nepravičnosti ugovorne odredbe o kursnoj razlici, poput one u glavnom postupku, pod uslovom da proglašenje takve odredbe nepravičnom omogućava ponovno uspostavljanje pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da ta odredba nije postojala; i da mu se protivi nacionalni propis kojim se sprečava, u okolnostima poput onih iz glavnog postupka, sud pred kojim se vodi postupak da prihvati zahtev za utvrđenje ništavosti ugovora o kreditu koji se zasniva na nepravičnosti

[41] Presuda, tač. 53.

[42] Vid. u tom smislu Nav. presuda Suda pravde EU u predmetu C-26/13 Kásler and Káslerné Rábai, tač. 82-84.

[43] Presuda, tač. 55.

odredbe o valutnom riziku, kada je utvrđeno da je ta odredba nepravična i da ugovor bez nje ne može opstati.[44]

Četvrtim i petim pitanjem[45] mađarski sud u suštini pita da li je u suprotnosti s pravom EU, posebno njegovim osnovnim načelima delotvorne sudske zaštite i pravičnog suđenja, s obzirom na cilj EU da se obezbedi visok nivo zaštite potrošača, da niži nacionalni sudovi, u vršenju svoje sudijske funkcije, budu formalno vezani opštim i apstraktnim odlukama koje je doneo vrhovni sud u cilju jednoobraznog tumačenja prava. Kako bi razjasnio svoje sumnje u pogledu usklađenosti s pravom EU postupka standardizacije koji je predmet glavnog postupka, nacionalni sud, u obrazloženju četvrtog i petog pitanja, upućuje ne samo na nadležnosti EU za potrebe osiguranja visokog nivoa zaštite potrošača i opšta pravna načela, već i na nekoliko konkretnih odredaba prava EU, kao što je čl. 47. Povelje EU o osnovnim pravima.[46] Činjenica je da se ta pitanja tiču, veoma uopšteno, organizacije mađarskog pravosudnog sistema i sredstava koja su njime predviđena za obezbeđenje jedinstvene sudske primene prava.[47] Izgleda da je taj aspekt samo delimično povezan sa sporom u glavnom postupku,[48] koji se odnosi na zahtev potrošača da bude oslobođen pravne veze zbog nepravične ugovorne odredbe. Takođe, iz materijala dostavljenog od strane suda koji je uputio zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju proizilazi da je zaštita potrošača u ostvarivanju prava iz ugovora koji sadrže nepravične odredbe sada regulisana zakonima,[49] koji su usvojeni da bi se sproveli stavovi Vrhovnog suda u toj oblasti. S obzirom na navedeno, Sud pravde EU je zaključio da nacionalni sud nastoji da ustanovi da li je u suprotnosti s Uputstvom 93/13, tumačenim u svetlu čl. 47. Povelje EU, da vrhovni sud države članice, radi ujednačenog tumačenja prava, donosi obavezujuće odluke o načinima implementiranja tog uputstva.[50] Potvrdan

---

[44] *Isto*, tač. 56.

[45] Koja, prema oceni Suda pravde EU, treba razmotriti zajedno. Vid. *Isto*, tač. 57.

[46] *Charter of Fundamental Rights of the European Union*, OJ C 326, 26.10.2012, p. 391–407. Čl. 47. glasi: 1. Svako čija su prava i slobode zagarantovani pravom Unije povređeni ima pravo na delotvorno pravno sredstvo pred sudom u skladu sa uslovima utvrđenim u ovom članu. 2. Svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku od strane nezavisnog i nepristrasnog suda prethodno osnovanog zakonom. Svako ima mogućnost da angažuje stručnog savetnika, branioca i zastupnika. 3. Pravna pomoć će biti dostupna svakome ko nema dovoljno sredstva da plati za pravnu pomoć, u meri u kojoj je takva pomoć neophodna da bi se osigurao efikasan pristup pravdi.

[47] Presuda, tač. 58.

[48] *Isto*, tač. 59. Vid. takođe Mišljenje opšteg pravobranioca, tač 103. i 106.

[49] DH 1, DH 2 i DH 3.

[50] Presuda, tač. 60.

odgovor bio bi neophodan u slučaju da se tim odlukama, prvo, sprečava nadležni sud da u potpunosti primeni pravila Uputstva 93/13, tako što će, ukoliko je to potrebno, po službenoj dužnosti odbiti da primeni svaku suprotnu odredbu nacionalnog prava, čak i ako je usvojena naknadno, uključujući sudsku praksu, bez potrebe da zahteva ili čeka prethodno stavljanje van snage takve odredbe zakonodavnim ili drugim ustavnim putem,[51] i, drugo, isključuje mogućnost upućivanja zahteva za odlučivanje o prethodnom pitanju.[52] Iz spisa kojim raspolaže Sud pravde EU ne proističe da nacionalni sud ne može odbiti da primeni takve odluke kada to smatra neophodnim za priznavanje punog dejstva Uputstvu 93/13 niti, što se potvrđuje ovim postupkom, da ne može od Suda pravde EU zahtevati prethodno odlučivanje. Štaviše, ne postoji ništa što sugeriše da sud koji je uputio zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju ne može tužiocu u glavnom postupku ponuditi delotvorno pravno sredstvo za zaštitu prava koja na osnovu Uputstva 93/13 može imati.[53] Osim toga, Sud pravde EU je utvrdio da se ne može isključiti da najviši sudovi država članica, vršeći svoju nadležnost u obezbeđenju doslednog tumačenja prava i u interesu pravne sigurnosti, mogu, u skladu s Uputstvom 93/13, razraditi određene kriterijume u svetlu kojih niži sudovi moraju ispitivati (ne)pravičnost ugovornih odredaba.[54]

Imajući u vidu prethodna razmatranja, Sud pravde EU je na četvrto i peto pitanje odgovorio da se Uputstvom 93/13, tumačenim u svetlu čl. 47. Povelje EU, ne isključuje da vrhovni sud države članice donosi, u interesu obezbeđenja uniformnog tumačenja prava, obavezujuće odluke o načinima sprovođenja tog uputstva, ukoliko se njima ne sprečava nadležni sud da osigura puno dejstvo normama predviđenim u Uputstvu i da ponudi potrošačima delotvorno pravno sredstvo radi zaštite prava koja na osnovu Uputstva mogu imati, ili da Sudu pravde EU uputi zahtev za odlučivanje o prethodnom pitanju.[55]

---

[51] Vid. više o načelu primata prava EU R. D. Vukadinović, J. Vukadinović Marković, *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, 1. koautorsko izd., Kragujevac, 2016, str. 157-163.

[52] Presuda, tač. 61. Vid. u tom smislu i Presuda Suda pravde EU (Veliko veće) od 5. aprila 2016. u predmetu C-689/13 *Puligienica Facility Esco SpA (PFE) v Airgest SpA* (ECLI:EU:C:2016:199), tač. 34, 40. i 41. i tamo navedena sudska praksa.

[53] Presuda, tač. 62.

[54] Vid. Nav. presuda Suda pravde EU u spojenim predmetima C-96/16 i C-94/17 Banco Santander and Escobedo Cortés, tač. 68.

[55] Što je, međutim, na nacionalnom sudu da utvrdi. Vid. Presuda, tač. 64.

4. Zaključak

U čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13 se određuje da će države članice predvideti da nepravične ugovorne odredbe ne obavezuju potrošača, prema njihovom nacionalnom pravu. Ova norma se mora smatrati ekvivalentnom nacionalnim pravilima koja, unutar domaćeg pravnog sistema, imaju karakter pravila javne politike. Pored toga, reč je o obavezujućoj odredbi čiji je cilj da zameni formalnu ravnotežu utvrđenu ugovorom između prava i obaveza strana stvarnom ravnotežom kojom će se uspostaviti ravnopravnost među njima. S obzirom na prirodu i značaj javnog interesa koji predstavlja zaštita potrošača, koji se nalaze u slabijem položaju u odnosu na trgovce, države članice su, na osnovu čl. 7. st. 1. Uputstva 93/13, u vezi s njegovom uvodnom izjavom 24, dužne da obezbede primerena i delotvorna sredstva kako bi sprečile kontinuiranu upotrebu nepravičnih odredaba u ugovorima koje potrošači zaključuju s prodavcima ili pružaocima usluga. U tom cilju, nacionalni sud mora odbiti da primeni nepravičnu ugovornu odredbu, kako ne bi proizvela obavezujuće posledice u odnosu na potrošača, pri čemu nije ovlašćen da menja njen sadržaj. S jedne strane, nacionalni sud mora po službenoj dužnosti ispitati da li je ugovorna odredba koja je obuhvaćena područjem primene Uputstva 93/13 nepravična, kada raspolaže za to potrebnim pravnim i činjeničnim elementima. S druge strane, nacionalni sud ne može izmeniti nepravičnu ugovornu odredbu, da time ne bi doprineo uklanjanju odvraćajućeg efekta na trgovce, u smislu da te nepravične odredbe ne ugovaraju s potrošačima. Sledi da se mora smatrati da ugovorna odredba za koju je utvrđeno da je nepravična, načelno, nikada nije postojala, tako da ne može imati bilo kakav uticaj na potrošača. Stoga, odluka suda da je ugovorna odredba nepravična mora, u načelu, imati za posledicu uspostavljanje pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da navedene odredbe nije bilo. Uređenjem, u nacionalnom pravu, zaštite zajemčene potrošačima Uputstvom 93/13 ne može se izmeniti obim, a time ni sadržaj te zaštite, i tako dovesti u pitanje jačanje njene delotvornosti usvajanjem jednoobraznih pravnih pravila o nepravičnim ugovornim odredbama, što je bila namera zakonodavca EU.[56] Prema tome, iako je na državama članicama da svojim nacionalnim zakonodavstvom definišu detaljna pravila na osnovu kojih se utvrđuje nepravičnost ugovorne odredbe i proizvode konkretne pravne posledice tog utvrđenja, ostaje činjenica da takva pravila moraju omogućiti uspostavljanje pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da

[56] Vid. Uputstvo 93/13, uvodna izjava 10: "... kako bi se olakšalo uspostavljanje unutrašnjeg tržišta i zaštitio građanin u ulozi potrošača, prilikom pribavljanja robe i usluga na osnovu ugovora koji se ne uređuju zakonima njegove nego drugih država članica, bitno je ukloniti nepravične odredbe iz tih ugovora."

nepravične odredbe nije bilo, između ostalog, postojanjem prava na povraćaj koristi koje je prodavac ili pružalac usluge neosnovano stekao na štetu potrošača na osnovu navedene nepravične odredbe. Nepostojanje takvog restitucijskog efekta može dovesti u pitanje preventivno dejstvo koje se čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13, u vezi s njegovim čl. 7. st. 1, želi pridodati utvrđenju nepravičnosti odredaba sadržanih u ugovorima koje trgovci zaključuju s potrošačima. Uslovi određeni nacionalnim pravom, na koje se upućuje u čl. 6. st. 1. Uputstva 93/13, ne mogu zadirati u bit prava koje potrošači imaju na temelju te odredbe, kako je tumači sudska praksa Suda pravde EU, a to je da ne budu obavezani klauzulom koja se smatra nepravičnom. Vremenskim ograničenjem pravnog dejstva utvrđenja nepravičnosti ugovorne odredbe pruža se nepotpuna i nedovoljna zaštita potrošača, koja ne predstavlja ni adekvatan ni efikasan način da se zaustavi korišćenje te vrste odredaba, suprotno onome što je predviđeno čl. 7. st. 1. Uputstva 93/13.[57]

Jovan Vujičić[*]

The Rights of Users of the Credits Indexed in Swiss Francs in the Light of Jufgments of the Court of Justice of the European Union [**]

Summary

The Court of Justice of the EU has issued important decisions in recent years on foreign currency indexed loans, mainly in Swiss francs, which are important for protecting the interests of borrowers "trapped" in contracts with currency clauses that have resulted in overpayments. Except for the courts of the Member States, the case-law cited is also relevant to the courts of the Republic of Serbia, bearing in mind that the Stabilization and Association Agreement not only obliged to harmonize existing and future regulations with the *acquis communautaire*, but also

[57] U vezi sa tim treba podsetiti da, s obzirom na osnovnu potrebu za opštom i jedinstvenom primenom prava EU, samo Sud pravde može odlučivati o vremenskim ograničenjima koja se primenjuju na njegovo tumačenje komunitarnog pravila. Vid. Presuda Suda pravde EU od 2. februara 1988. u predmetu C-309/85 *Bruno Barra v Belgian State and City of Liège* (ECLI:EU:C:1988:42), tač. 13.

[*] Assistant with PhD at the Faculty of Law University of Kragujevac.

[**] The paper was written within the project of the Faculty of Law University of Kragujevac: "*Harmonization of Serbian legal system with EU standards*", which is financed from the Faculty's resources.

to ensure that current and future legislation to be properly applied and implemented (Art. 72 Para. 1). In the area of consumers' protection, this implies the harmonization of consumers' protection standards in Serbia with those in force in the Union (Art. 78).

Keywords: EU law, consumers' protection, credit agreement indexed in Swiss francs, currency clause.